

Szente-Varga Mónika:

Az Európai Unió és Mexikó: Ki nevet a végén?

2010-ben több latin-amerikai állam, közöttük Mexikó, bicentenáriumi ünnepet tart; a gyarmattartó spanyol korona elleni harcuk nyitányát, kétszáz éves függetlenségüket éltetik. Mexikó kétszeresen is ünnepelhet, hiszen a 2010-es év egyben a mexikói forradalom kitörésének centenáriuma. Az évfordulók összekötik a múltat és a jelent, ezért szembesítenek és köteleznek is, latin-amerikaiakat, mexikóiakat, európaiakat egyaránt, jobban megismerni és megérteni egymást. Jelen tanulmány az Európai Unió (EU) és Mexikó kapcsolatrendszerét vizsgálja Európa és Latin-Amerika relációján belül. Az elemzés a hatvanas évek kapcsolatfelvételeivel kezdődik, majd a hetvenes évek első generációs szerződése után a nyolcvanas éveket tárgyalja részletesebben. Három faktort emel ki: 1.) latin-amerikai gazdasági nyitás, 2.) az Európai Közösség (EK) szerepvállalása a közép-amerikai fegyveres konfliktusok rendezésében és 3.) Spanyolország és Portugália EK-tagsága, mint az évtizedben lezajlott szemléletváltozás, és a növekvő európai érdeklődés alapvető tényezői.

Az elemzés elkészítésekor mind európai, mind latin-amerikai forrásokat használtam. Elsősorban uniós dokumentumokra, a mexikói Reforma napilap cikkeire, illetve a Külügyi Szemlében, és annak mexikói megfelelőjében, a Revista Mexicana de Política Exteriorban megjelent esszékre támaszkodtam.

2010-ben több latin-amerikai állam, közöttük Mexikó, bicentenáriumi ünnepet tart; a gyarmattartó spanyol korona elleni harcuk nyitányát, kétszáz éves függetlenségüket éltetik. Mexikó kétszeresen is ünnepelhet, hiszen a 2010-es év egyben a mexikói forradalom kitörésének centenáriuma. Az évfordulók összekötik a múltat és a jelent, ezért szembesítenek és köteleznek is, latin-amerikaiakat, mexikóiakat, európaiakat egyaránt, jobban megismerni és megérteni egymást. Jelen tanulmány az Európai Unió (EU) és Mexikó kapcsolatrendszerét vizsgálja Európa és Latin-Amerika relációján belül. Az elemzés a hatvanas évek

---

* Szente-Varga Mónika az Eötvös Loránd Tudományegyetemen (ELTE) történelem-angol szakon (2000), majd a Szegedi Tudományegyetemen (SZTE) modernkori történelem PhD programján (2005) végzett. 2005 és 2008 között Mexikóban oktatott az Universidad de las Américas, Puebla (UDLAP) és a Benemérita Universidad Autónoma de Puebla (BUAP) egyetemeken. A szerző doktori dolgozata *Migración húngara a México entre 1901 y 1950* (Magyar kivándorlás Mexikóba 1901 és 1950 között) címmel 2007-ben jelent meg Mexikóban magyar-mexikói (SZTE- BUAP) közös kiadásban.

kapcsolatfelvételeivel kezdődik, majd a hetvenes évek első generációs szerződése után a nyolcvanas éveket tárgyalja részletesebben. Három faktort emel ki: 1.) latin-amerikai gazdasági nyitás, 2.) az Európai Közösség (EK) szerepvállalása a közép-amerikai fegyveres konfliktusok rendezésében és 3.) Spanyolország és Portugália EK-tagsága, mint az évtizedben lezajlott szemléletváltozás, és a növekvő európai érdeklődés alapvető tényezői.

A fejezet a kilencvenes évek végéig követi Latin-Amerika és az EK majd az EU kapcsolatait, amelyeket a stratégiai partnerség 1999-es deklarációjával zár le. Bár a stratégiai partnerség a két *régió* különleges relációját mondta ki, az Unió kapcsolataiban szelektív, megkülönböztetett helyet foglal el például Mexikó. Mexikó és az EU privilegizált nexusát tárgyalja a következő fejezet, a már felvázolt Európa – Latin-Amerika kontextusban, a társulási szerződés aláírásáig. Ezután az utóbbi tíz év eseményei kerülnek elemzésre, különösen a kapcsolatok lazulásának okai, a közös elvárások, tervek és érdekek. Így érkezünk el a jövőbe, azaz a tanulmány végén az olvasó a várható kilátásokból kaphat ízelítőt.

Az elemzés elkészítésekor mind európai, mind latin-amerikai forrásokat felhasználtam. Elsősorban uniós dokumentumokra, a mexikói *Reforma* napilap cikkeire, illetve a *Külügyi Szemlében*, és annak mexikói megfelelőjében, a *Revista Mexicana de Política Exterior*-ben megjelent esszékre támaszkodtam.

Bár talán hajlamosak vagyunk Mexikót valami nagyon távoli, egzotikus országnak tartani, a mexikói-uniós és általánosságban a latin-amerikai és európai kapcsolat alakulása minket is érint, hiszen Magyarország EU-tag, tehát része ennek a kapcsolatrendszernek. Sőt, 2011-ben Magyarország az Unió soros elnöke lesz, s ebbe a ciklusba esik többek között a Latin-Amerikát képviselő Riói Csoport és az Európai Unió külügyminisztereinek találkozója, ami a két régió politikai vezetőinek egyik legrangosabb fóruma.

Európa és Latin-Amerika

Az Európai Unió elődje, az 1957-es Római Szerződéssel létrehozott Európai Gazdasági Közösség (EGK) és Latin-Amerika közötti első kapcsolatfelvételek szinte egyidősek az EGK születésével. „A hatvanas évek elejére a legtöbb latin-amerikai állam már rendelkezett a Közös Piachoz fűződő diplomáciai nexussal, [a Benelux Államokat, Németországot, Franciaországot és Olaszországot magába tömörítő] szervezet pedig 1962-ben nyitotta meg első latin-amerikai

delegációját, Santiago de Chilében”.¹ A gazdasági és kooperációs megállapodásokra egy évtizedet kellett várni. 1973-ban a csatlakozó Egyesült Királysággal, Írországgal és Dániával immár kilencfős Európai Közösség (EK) Uruguayjal írta alá az első keretszerződést, ezt követték a következő évben az Argentínával, Brazíliával és Paraguayjal kötött megállapodások. 1975-ben Mexikóra került a sor.

A várakozások ellenére a szerződések nem hoztak jelentős bővülést az EK és Latin-Amerika közötti árucseré-forgalomban, s általánosságban, a bilaterális gazdasági nexusban. Az igazi fordulópontot a nyolcvanas évek szemléletváltozása hozta, bár ez nem feltétlenül mutatkozik a korabeli kereskedelmi statisztikákban, mivel a változásnak be is kellett érnie.

Mi történt a nyolcvanas években? A zsákutcába fulladó importhelyettesítő gazdaságpolitika kudarca és az adósságproblémák miatt Latin-Amerikára egyre inkább jellemző lett a gazdasági liberalizáció. Ez a nyitás önmagában is nagyon fontos, érdemes azonban hangsúlyozni, hogy erre az EK felfigyelt, felfigyelhetett, hiszen a szubkontinenshez számos történelmi, kulturális és gazdasági szállal kötődő Spanyolország és Portugália 1986-ban lettek a Közösség tagjai, s külpolitikai prioritásaikat a szervezetbe is magukkal vitték.

A spanyol vezetés például ragaszkodott hozzá, hogy az ország csatlakozási szerződésében szerepeljen a Latin-Amerikával való kapcsolatok bővítésének szándéka az EK részéről. A *Közös szándéknyilatkozat a Latin-Amerika országaihoz fűződő kapcsolatok fejlesztéséről és elmélyítéséről* és *A Spanyol Királyság nyilatkozata Latin-Amerikáról* dokumentumok² révén a spanyol cél hivatalosan is manifesztálódott. „Spanyolország Európa Latin-Amerika tudata”,³ vallotta az ibér vezetés. Részéről tehát alapvető és hosszú távú feladatként jelent meg a két régió, Európa és Latin-Amerika közelítése, s ennek a szándéknak a nyomait magukon viselték az eddigi, s valószínűleg majd a 2010-es spanyol uniós elnökségi ciklus is.

Térjünk azonban vissza a nyolcvanas évekre. A közép-amerikai fegyveres konfliktusok (El Salvador, Nicaragua, Guatemala) békés rendezésére 1983-ban alakult meg Mexikó, Panama és Venezuela részvételével a panamai Contadora-szigeten a Contadora-csoport. Később ez tovább bővült, majd 1986-ban felvette a Riói Csoport nevet. Az EK jelentékeny kapcsolatokat épített ki és tart fenn vele. A nyolcvanas évek közép-amerikai válságainak tárgyalásos

¹ Judith Arrieta Munguía: „El diálogo político entre América Latina, el Caribe y la Unión Europea”. *Revista Mexicana de Relaciones Exteriores*, Vol. 16. No. 58. (1999), 16. o.

² Declaración Común de Intenciones relativa al desarrollo y la intensificación de las relaciones con los países de América Latina illetve Declaración del Reino España sobre América Latina. Szilágyi István: “Az Európai Unió és Latin-Amerika: biregionális stratégiai szövetség”. *Külgügyi Szemle*, Vol. 7. No. 3. (2008), 23. o.

³ José Escribano Úbeda-Portugués: *La dimensión europea de la política exterior española hacia América Latina. Política internacional de los primeros gobiernos socialistas*. Ed. Vision Net, 2005. 25. o.

rendezésében pedig a Közösség aktívan segédkezett. Mint Judith Arrieta Munguía kutató, Mexikó európai uniós állandó képviselőjének volt tisztviselője írja, „ez volt az első alkalom, hogy az EK-tagok de facto közös külpolitikát folytattak”.⁴

A kilencvenes évektől Latin-Amerika és az EK, majd a megalakuló EU kapcsolatai új koordináták közé kerültek. Megszűnt a bipoláris világrendszer, megszűnt a szovjet fenyegetés – amely korábban az európai integráció egyik mozgatórugója volt –, sőt megszűnt maga a Szovjetunió is. Latin-Amerika nem volt már többé ideológiai hadszíntér, az USA külpolitikai érdeklődése a szubkontinens iránt csökkent, s bizonyos ázsiai régiók kerültek a Fehér Ház figyelmének középpontjába. A hidegháború utáni multipoláris világban az EK/EU mint potenciális gazdasági-politikai-kulturális pólus jelent meg. Presztízse egyre nőtt, s természetesen ezzel a tagországoké is. A békés demokratikus átmenetet megvalósított, majd később EK/EU-taggá lett Spanyolország pedig különösen nagy vonzerővel bírt Latin-Amerikában.

Így alakult meg 1991-ben az Ibér-amerikai Nemzetek Közössége (CIN) Guadalajarában, Mexikóban, 19 latin-amerikai és 2 európai állam (Spanyolország és Portugália) részvételével. José María Aznar spanyol miniszterelnök egy CIN csúcsertekezleten, a kilencvenes évek közepén vetette fel először azt a gondolatot, hogy a latin-amerikai, karibi és európai uniós vezetők között rendszeres találkozókat kellene szervezni. Így, voltaképp spanyol kezdeményezésre került sor az EU, Latin-Amerika és a Karib-térség (LAKT) közötti első csúcsertekezletre 1999-ben Río de Janeiróban. Itt mondták ki a máig érvényes stratégiai partnerséget. Ez elviekben a két *régió* különleges kapcsolatát jelenti a közös értékek és érdekek mentén, ugyanakkor megfigyelhetjük, hogy az Unió kapcsolataiban szelektív, inkább alegységekre koncentrál, mint például a latin-amerikai szervezetek, és a fejlettebb, ún. kulcsországok. Ilyenek a Mercosur, a Riói Csoport, Chile és a továbbiakban részletesen tárgyalt Mexikó.

Európa és Mexikó

Mexikó és az Európai Gazdasági Közösség 1960-ban létesítettek diplomáciai kapcsolatokat, az első kétoldalú szerződésre, egy első generációs keretmegállapodásra, 1975-

---

⁴ Arrieta Munguía: i. m. 10. o.

ben került sor.⁵ A kétoldalú árucseré-forgalom azonban csak lassan növekedett, s mexikói deficitet mutatott. Változást a nyolcvanas évek hoztak, mármint abból a szempontból, hogy a kétoldalú kereskedelem mérlege Mexikónak lett pozitív, a forgalom viszont az évtized második felétől visszaesett.⁶ Részben ennek orvoslására jött létre újabb keretszerződés Mexikó és az EK között 1991-ben.⁷ Az alapvető indok azonban nem ez volt, hanem a Közösség növekvő érdeklődése a latin-amerikai szubkontinens iránt a spanyol és portugál csatlakozások okán, illetve konkrétan Mexikó felé, az Észak-Amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény (NAFTA) közelgő aláírása miatt.

A NAFTA révén az EK termékek Mexikón keresztül Kanadába és az USA-ba is eljuthattak, tehát óriási piacot jelentett. Ugyanakkor az is cél volt, hogy a megállapodás miatt az EK ne kerüljön hátrányos helyzetbe a mexikói piacon az észak-amerikai vetélytársakkal szemben. Mexikói részről, az ország vezetése a gazdasági fejlődés érdekében kívánta a NAFTA-t, viszont talán mégis tartott attól egy kicsit, hogy a szabadkereskedelmi egyezmény nemcsak a gazdasági szálakat erősíti meg Mexikó és az Amerikai Egyesült Államok között, hanem a hagyományosnak mondható függő viszonyt is. A mexikói politika potenciális lavírozási lehetőséget a Közösséggel majd az Unióval ápolt szorosabb kapcsolatokról várt. Így mondhatjuk, hogy kapóra jött az európai érdeklődés.

1989-ben az EK nagyköveti szintű képviselőt nyitott Mexikóvárosban, 1993-ban Jacques Delors, az Európai Unió Bizottságának elnöke hivatalos látogatást tett Mexikóban, a koppenhágai csúcson pedig (szintén 1993-ban) különleges kapcsolatot, speciális közeledést javasolt Mexikó esetében.⁸ Mindez még a NAFTA életbe lépése *előtt*. *Utána* pedig már 1995-ben az Unió és Mexikó közös nyilatkozatot adtak ki, amelyben kifejezték abbéli szándékukat, hogy kapcsolataikat bővíteni fogják. Ez természetesen újabb szerződést jelentett. Kérdéses volt azonban, hogy ennek aláírására mikor kerül sor, s milyen feltételeket tartalmaz majd. Különösen a mexikói vezetést sürgette az idő, hiszen az ország a kilencvenes évek derekán súlyos gazdasági válságba került. 1995-ben a mexikói GDP változása negatívba fordult, s

⁵ Érdemes megemlíteni, hogy Mexikót Európa másik fele is érdekelte, a KGST-vel ugyanazon évben – 1975. augusztus 13-án – írt alá együttműködési megállapodást. A KGST-vel való kapcsolatok szerves részét képezték az Echeverría-féle nyitásnak. Luis Echeverría elnöksége alatt Mexikó több mint 30 országgal vette fel, illetve rendezte a diplomáciai kapcsolatokat, köztük volt Albánia, Bulgária, Kína, az NDK, Románia, Vietnam és Magyarország is.

⁶ Chytil Mária: „Az Európai Unió és a Mexikói Egyesült Államok kapcsolatrendszere”. *EU Working Papers*, Vol. 7. No. 1-2. (2004) 51. o. Budapesti Gazdasági Főiskola, Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Elektronikus Könyvtár. http://elib.kkf.hu/ewp_04/ewp_041-2_04.pdf, internetről letöltve 2009. szeptember 22-én.

⁷ Ezt Mexikó kétoldalú egyezményekkel egészítette ki: 1990-ben Spanyolországgal, 1992-ben Franciaországgal, 1994-ben Olaszországgal és 1996-ban Németországgal írt alá szerződéseket.

⁸ Rafael Velázquez Flores – Roberto Domínguez Rivera: „Relaciones México-Unión Europea: Una evaluación 2000-2004”. Secretaría de Relaciones Exteriores de México, Participación de las Organizaciones Sociales. <http://www.sre.gob.mx/uao/.../09CEEUNAM/VelquezDomnguez.doc>, internetről letöltve 2009. szeptember 22-én.

csökkenése meghaladta a 6 %-ot, elszabadult az infláció (51 %-os becslés is akad),⁹ mintegy két millió munkahely szűnt meg.

Miközben a mexikói gazdaságot egy USA óriáshitel próbálta újjáéleszteni, Ernesto Zedillo elnök 1996 elején Európába utazott, hogy az uniós tagok közül támogatókat keressen. Járt a soros elnök Olaszországban, az Egyesült Királyságban, amely Mexikónak nemcsak jelentős import-export partnere, hanem fontos beruházó is, és természetesen Spanyolországban. A gazdasági partnerségi, politikai együttműködési és kooperációs egyezmény végül 1997-re készült el. Átfogó jellege miatt globális megállapodásként (Acuerdo Global) szokás emlegetni. Ezt követte 1999-ben a szabadkereskedelmi egyezmény, amely mint cél, már a globális megállapodásban szerepelt.

Az egyezmény eltérő ütemű nyitást írt elő, ezzel elismerve, ugyanakkor némileg kompenzálva is, az Európai Unió gazdasági fölényét. Az Unió kötelezettséget vállalt arra, hogy azonnali hatállyal (2001. július 1.) a mexikói ipari termékek 80%-nál eltörli a vámot, a maradék esetében pedig rövid, 2003-as határidő tűzött ki. Mexikó ugyanakkor csak az uniós ipari termékek kevesebb, mint 50%-át bocsátotta be vámmentesen 2001-ben – az ipari termékek képezik az árucseré-forgalom döntő részét –, a maradékra pedig 2007-es határidőt kapott. A mezőgazdasági és halászati termékek esetében, mivel ez mindkét félnél érzékeny területeket is érintett, hosszabb átmenettel számoltak, s a teljes liberalizációt 2010-re tervezték. A szabadkereskedelmi egyezmény magába foglalta a szolgáltatások liberalizálását, kiterjedt az állami beszerzések területére, s természetesen hatással volt a külföldi tőkeberuházásokra is.

A szabadkereskedelmi egyezmény az első ilyen típusú megállapodás volt az Unió és egy latin-amerikai állam között. Hasonlóképp, nem volt még precedens globális szerződésre sem. Utóbbi ún. negyedik generációs megegyezésként szokás említeni. Hasonló társulási szerződést később, 2002-ben írt alá az Unió más latin-amerikai állammal.

Az utóbbi tíz év Latin-Amerika, az Európai Unió és Mexikó relációiban

Az utóbbi évtizedben kialakultak illetve konszolidálódtak az Európai Unió és Latin-Amerika közötti biregionális dialógus intézményesített formái. Ezek közül a legrangosabbnak az először 1999-ben Río de Janeiróban, majd 2002 óta két évente megrendezésre kerülő EU-

⁹ Pólyi Csaba: „Mexikó és az Európai Unió intézményes kapcsolatai: eredmények és kihasználatlan lehetőségek” in: Fischer Ferenc (szerk.): *Iberoamericana Quinquecclesiensis*, Vol. 1. (2003).
http://www.publikon.hu/application/essay/95_1.pdf, internetről letöltve 2009. szeptember 22-én.

LAKT találkozók számítanak. Minden második évben, amikor nincs EU-LAKT csúcs, az Európai Unió és a napjainkban már több mint 20 latin-amerikai tagországot számláló,¹⁰ éppen ezért a szubkontinens esetében reprezentatív Riói Csoport külügyminiszterei értekeznek. A párbeszéd szintén fontos fóruma lehet a jövőben, a 2006-os bécsi EU-LAKT találkozón létrehozott Európai – Latin-Amerikai Parlamenti Közgyűlés (EURO-LAT), amelynek egyik fő feladata az EU-LAKT tanácskozások témáinak előkészítése. Az EURO-LAT 150 tagot számlál, fele latin-amerikai, fele európai, utóbbiak közül 14 spanyol, tükrözve Spanyolország külpolitikai elkötelezettségét a szubkontinens iránt. Az EURO-LAT és az EU-LAKT munkáját és általánosságban a két régió közeledését segíthetik a latin-amerikai és európai társadalmi szervezetek rendszeres közös fórumai is, amelyek elsősorban az Unió kezdeményezésére jöttek létre, azzal a céllal, hogy a kapcsolatok ne csak felülről, hanem alulról is épülhessenek.

A kialakult és működő kommunikációs csatornák ellenére a stratégiai partnerség 1999-es deklarálása óta nem tapasztalható jelentősebb elmozdulás. Erre utal néhány uniós közlemény címe is: *Szorosabb partnerség az Európai Unió és Latin-Amerika között* (2005) és a legújabb: *Európai Unió – Latin-Amerika: globális szereplők partnersége* (2009).¹¹ Tehát nem jött új a stratégiai partnerség elve után, az ma is érvényesnek tekintendő, azonban egyre inkább tartalmát veszti, sőt a kritikusabbak szerint, ilyen például a kubai vezetés, máris egy üres fogalomról van szó.¹²

A kapcsolatok lazulása nagyrészt az Unió számlájára írandó. Az uniós vezetés már a kilencvenes évek második felétől, s különösen a XXI. század elején, a szervezet közvetlen környezetére figyelt, ezáltal Latin-Amerika háttérbe szorult. Az Unió történetének eddigi legnagyobb bővítését kellett előkészíteni, végrehajtani, s biztosítani az új tagállamok beilleszkedését. 2004-ben tíz, 2007-ben további két ország csatlakozott. Ez nem egyszerűsíthető le területi és népességbeli gyarapodásra, hiszen az EU-n belüli különbségek is jelentősen megnöttek. A kohézió illetve annak hiánya, komoly kihívás lett, miként az Európai Unió működőképességének megőrzése. Azért, hogy a szervezet irányítása ennyi tagállam mellett is hatékony tudjon maradni, szükség volt a korábbi intézményrendszer átalakítására. Sőt, ez a folyamat még most is zajlik. Mindezek befeléfordulást és az anyagi erőforrások átcsoportosítását eredményezték, ami nem segített az európai – latin-amerikai nexusnak. 1996 és 2003 között Latin-Amerika 3,48 milliárd eurós támogatást kapott az Uniótól, a 2007 és 2013

¹⁰ A Karib-térséget a szervezetben az 1973-ban alakult, ma már 15 tagú Caribbean Community (Caricom) egy-egy országa képviseli. Ez évente cserélődik.

¹¹ Eredeti angolul: *Stronger partnership between the European Union and Latin America* (2005) és *EU-Latin America: Global Players in Partnership* (2009). Az aktuális fordítást és a cikk további fordításait a szerző készítette.

¹² Ortutay L. Gyula: „Bolivár kardja járja be Latin-Amerikát”. *Európai Tükör*, Vol. 11. No. 7–8. (2006), 28. o.

közötti időszakban azonban csak 2,48 milliárdról van szó, azt is Ázsiával kellene megosztania, panaszkodik a mexikói *Reforma* napilap.¹³ Az Unió természetesen igyekszik megnyugtatni a szubkontinentst: „Európát érdekli a régió. Téves és alaptalan az a felfogás, amely szerint az Unió túlságosan is elfoglalt saját bővítésével, közvetlen szomszédjaival, vagy a világ más tájain jelentkező problémákkal... A Bizottság szeretné megerősíteni, hogy a partnerség Latin-Amerikával nemcsak egyszerű frázis, hanem mindkét régiónak alapvető, aktuális és jövőbeli érdeke, azaz, szükségszerűség.”¹⁴

Közös érdekek – érdekközösségek

Közös érdek a világ multipolaritása, a biztonság, a nemzetközi szervezetek és jog hatékony működése, a környezetvédelem, a klímaváltozás negatív hatásainak mérséklése, a szervezett bűnözés elleni küzdelem – különös tekintettel a kábítószer-kereskedelemre és csempészetre –, a gazdasági növekedés fenntartása, a szegénység visszaszorítása, a nagyobb társadalmi kohézió, és még sorolhatnánk. Számos témát érintettünk, mégis ezek mind általános jellegűek, nemcsak az Unió és Latin-Amerika relációjában érvényesek, hanem az EU és más régiók, illetve Latin-Amerika és más régiók esetében is. Stratégiai partnerektől ugyanakkor elvárható, hogy olyan közös érdekeik is legyenek, amelyek kizárólag, vagy legalábbis elsősorban az ő kapcsolatukra jellemzők. Ilyenek az energia-kérdés és az cél, hogy az Amerikai Egyesült Államok befolyását csökkentsék.

Bár az Unió eredete energiával kapcsolatos szervezetekre vezethető vissza, mint az EUROATOM és az ESZAK (Európai Szén- és Acélközösség), az energiapolitika és az ellátás biztonsága csak mostanság, az orosz gázellátás akadozásával került a figyelem középpontjába. Nyilvánvaló lett, hogy az Unió keleti része (a 2004-es és 2007-es belépők többsége), részben pedig Német- és Olaszország is a Gazprom szállításaitól függnek. Utóbbiak viszont az orosz vezetés részéről politikai nyomásgyakoroló eszközként is felhasználtatnak. Az Uniónak természetesen alapvető célja az energiaellátás biztonságának a kialakítása, így az orosz forrás mellett alternatívákra van szüksége, s ezeket akár Latin-Amerikában is megtalálhatja, gondoljunk például Brazíliára vagy Mexikóra.

¹³ Inder Bugarin: „Reduce la UE ayuda a AL”. *Reforma*, 2008. szeptember 26. <http://www.reforma.com>.

¹⁴ European Commission (szerk.): *Stronger Partnership between the European Union and Latin America*, COM(2005)636 final. Office for Official Publications of the European Communities, 2006. 5. o.

Mexikó 2007-ben a világ 7. legnagyobb kőolaj-kitermelője volt, exportját tekintve a 13. Földgáz esetében a 16. illetve a 20. helyre sorolták be világviszonylatban.¹⁵ Mexikó, s általánosságban a latin-amerikai export esetében a földrajzi távolság tetemes, ez azonban egyre inkább áthidalható. Ráadásul a mexikói szállításoknak hagyománya is van: Spanyolország már legalább két évtizede a mexikói kőolaj második legnagyobb importőrje az Amerikai Egyesült Államok után. A Mexikóból érkező uniós importnak már most kb. egy ötöde energiahordozó.¹⁶ A jövőben az energia még inkább összekötő kapocs lehet az Európai Unió és Mexikó között már csak azért is, mivel Mexikó könnyebben kiaknázható lelőhelyei kimerülőben vannak, s új, mélytengeri fúrásokra lenne szüksége, hogy kitermelhesse a Mexikói-öbölben rejlő tartalékait, ennek feltételeit azonban belső erőforrásokból nem tudja előteremteni. Szüksége van tőkére, technológiára és szakemberekre. Az Amerikai Egyesült Államokból érkező ajánlatoktól a mexikói vezetés a hagyományos függés miatt idegenkedik, így a legesélyesebbek Japán, vagy esetleg, ha vállalkozik, az Unió.

A másik közös érdek, az Amerikai Egyesült Államok befolyásának csökkentése, Latin-Amerika esetében már a XIX. századtól fennálló cél. A szubkontinens az USA-tól való hagyományos gazdasági (és politikai) függését szeretné mérsékelni, illetve a nagyon távoli jövőben esetleg megszüntetni. A versengés az Amerikai Egyesült Államokkal, az USA pozícióinak visszaszorítására irányuló szándék, az Unió esetében viszont aránylag új keletű. Érdeemes visszaemlékezni arra, hogy az Unió egyik elődszervezete, az Európai Gazdasági Együttműködési Szervezet 1948-ban még az európai gazdaság talpra állítását célzó amerikai Marshall-segély szétosztására jött létre. A bipoláris világban az EGK és az EK az USA táborában foglalt helyet, a vetélytárs vagy nevezzük inkább ellenfélnek, a Szovjetunió volt. Az európai integráció egyik alapvető célja pedig a szovjet fenyegetettséggel szembeni biztonság megteremtése lett. A hidegháború lezárulása után természetesen az EU céljai is módosultak. A biztonság továbbra is prioritás, de nem feltétlenül kell az USA-hoz kötődnie, sőt fontos, hogy az USA-nak ne legyen hegemon szerepe a világban. Emellett új célként jelent meg egy „a jelenleginél versenyképesebb és dinamikusabb, tudásalapú gazdaság”¹⁷ megteremtése. Ennek az európai gazdaságnak a legfőbb vetélytársa jelenleg az Amerikai Egyesült Államok.

Mindezek miatt Latin-Amerikával közös érdek lehet az USA befolyás visszaszorítása. Ez az érdek azonban mégsem egyezik teljesen a régiók USA-hoz fűződő viszonya miatt. Az Amerikai Egyesült Államok – Latin-Amerika kapcsolat függőleges, azaz az USA van felül, a

¹⁵ Energy Information Administration: *Country Energy Profiles*.

<http://www.tonto.eua.doe.gov/country/index.cfm>, internetről letöltve 2009. október 4-én.

¹⁶ Velázquez Flores - Domínguez Rivera: i. m.

szubkontinens pedig alul, míg az USA - EU viszony egyre inkább horizontális dimenziót nyer, tehát nagyjából hasonló erejű szereplők. Részben az előbbiekből következik, hogy míg Latin-Amerikában gyakori a „jenki-fóbia”, és az USA-val való szembenállás egészen nyílt formákat is ölthet, addig az Unió számára nem lenne kívánatos az Amerikai Egyesült Államok pozíciójának túlságos meggyengülése, hiszen a versengés ellenére, alapvető gazdasági partnerek.

„Távol Istentől, közel az Amerikai Egyesült Államokhoz”, jellemezte országa helyzetét Porfirio Díaz mexikói elnök és diktátor több mint száz éve. A közös USA-mexikói határ, a szomszédság, Mexikót már régóta kiszolgáltatottá tette az Amerikai Egyesült Államok ambícióival szemben. Az ország történetében több észak-amerikai fegyveres invázió is akadt, gazdaságilag pedig az USA kiváltságos helyzetet élvez, Mexikó külkereskedelmének legkevesebb 80%-át bonyolította – és bonyolítja – az északi kolosszussal. Ez az aszimmetrikus viszony mégis elősegítette Mexikó és az EU kapcsolatát, mivel növelte a mexikói érdeklődést. A szorosabb európai kapcsolatoktól a mexikói vezetés ugyanis az első számú kereskedelmi partnertől, az Amerikai Egyesült Államoktól való függés lazulását várja.

Az Európai Unió számára Mexikó geostratégiai pozícióval rendelkező kulcsország. „Kulturális, politikai és fizikai híd Észak-Amerika és Latin-Amerika, s bizonyos mértékben az iparosodott és a feltörekvő gazdaságok között.”¹⁸ Jelentős potenciális piac, hiszen a világ 11. legnépesebb országa, több mint 107 millió lakossal;¹⁹ s a helyi gazdasági lehetőségeken túl,²⁰ a kétoldalú, mexikói-uniói szabadkereskedelmi egyezmény életbe lépése óta az EU bejuthat mindazon államokba és szervezetekbe, amelyekkel a mexikói vezetés korábban szabadkereskedelmi megállapodást írt alá. Ezek száma nem csekély: Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Japán, Izrael, Mercosur,²¹ EFTA, illetve több közép- és dél-amerikai állam, úgy mint Bolívia, Chile, Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Kolumbia, Nicaragua és Venezuela.

Mexikó így különleges helyzetet élvez az Európai Unió Latin-Amerika politikájában. Hasonlóképp Chile, amellyel az Unió szintén kötött kétoldalú, társulási szerződést. Ezen

¹⁷ Kende Tamás – Szűcs Tamás (szerk.): *Bevezetés az Európai Unió politikáiba*. Complex, 2009. 45.o.

¹⁸ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: *Towards an EU-Mexico strategic Partnership*, COM(2008)0447final. 2008. július 15. 3. o.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008D>, internetről letöltve 2009. október 11-én.

¹⁹ Carl Haub – Mary Mederios Kent: *Cuadro de datos de la población mundial*. Population Reference Bureau, 2008. 8. o.

²⁰ Az Európai Unió vezetése nyilvánvalóan tisztában volt azzal, hogy az óriási belső különbségek miatt a mexikói felvevőpiac és vásárlóerő valójában kisebb annál, mint amire a lakosság lélekszámából következtetni lehetne. A nemzeti össztermék mindössze 4%-a jut a lakosság legszegényebb 10%-ra, 55,3%-a pedig a leggazdagabb 10%-ot gazdagítja tovább. Ugyanezen nemzeti össztermék ¼-e kerül nőkhöz, a ¾-e viszont férfiakhoz. [Az adatok az 1996-os évre vonatkoznak, forrásuk: Héctor Aguilar Camín: *La ceniza y la semilla*. Ediciones Cal y Arena, 2000. 56. o.]

államok ugyanakkor nem szívesen adnák fel privilegizált státuszukat, így az újabb, más latin-amerikai államokkal, alrégiókkal vagy szervezetekkel kötendő megállapodásoknak inkább ellenére vannak. Általánosságban elmondható, hogy az EU és Latin-Amerika közeledését gátolja a szubkontinens növekvő megosztottsága. Érdekes itt az előbb említett különleges kapcsolattal bíró államokon kívül, a radikális vonalat képviselő ALBA (Alternativa Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América) tömörülésre is gondolni. Az indokok és célok a két esetben eltérnek, az eredmény viszont ugyanaz: a tárgyalásokon szinte lehetetlen közös latin-amerikai álláspontot kialakítani. Következésképp, nem szabad egyedül az Európai Uniót felelőssé tenni a biregionális nexus lazulásáért.

Gazdasági kapcsolatok a kilencvenes évektől a számok tükrében

A biregionális kereskedelmi forgalom 1990 és 2002 között több mint kétszeresére emelkedett,²² ugyanakkor 2002-ben a latin-amerikai és karibi országok importjának mindössze 10%-a származott az Európai Unióból, exportjuknak pedig csak 9%-a irányult az Unióba. Az EU esetében ezek az arányok még alacsonyabbak. Az EU exportjának 6%-át vette fel Latin-Amerika, míg az uniós importnak 5%-a érkezett a szubkontinensről.²³ 2002 és 2008 között a kereskedelmi forgalom, ingadozásokkal, de nőtt. Ha az utóbbi húsz év forgalmának változását, növekedését vennénk csak figyelembe, akár sikertörténetről is beszélhetnénk, kijózanítóak viszont az aránystatisztikák, amelyek nem mutatnak jelentős elmozdulást. Összességében tehát a két régió árucseré-kereskedelme meglepően alacsony és aszimmetrikus. Az Unió számára a latin-amerikai kereskedelem marginális, Latin-Amerika esetében viszont az Unió meghatározó tényező, hiszen a szubkontinens második legfontosabb kereskedelmi partnere, sőt Chile és a Mercosur esetében a legfontosabb.²⁴ Az Unió a szubkontinens legnagyobb befektetője. FDI

²¹ Dél-amerikai gazdasági szervezet, 1991-ben alakította Argentína, Brazília, Uruguay és Paraguay. Chile 1995-ben csatlakozott.

²² Balla László: „Latin-amerikai üzleti lehetőségek”. Elhangzott a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara (BKIK) rendezvényén, 2008. november 19.
http://www.kereskedelmitagozat.bkik.hu/file.php?type=newsview&file_id=181, internetről letöltve 2009. szeptember 22-én.

²³ Eurostat: *Summits of Heads of State of the EU and the Latin American and Caribbean countries* (LAC). No. 57/2002.
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY/PUBLIC/6-15052002-AP/EN/6-15052002-AP/EN.HTML>, internetről letöltve 2009. október 2-án.

²⁴ European Commission: *Bilateral Trade Relations, Latin America and the Caribbean*.
http://www.ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/regions/lac/index_en.htm, internetről letöltve 2009. október 2-án.

állománya 1996 és 2000 között meghatszorozódott, 2000-ben elérte a 177 milliárd eurót.²⁵ 2006-ban pedig megközelítette a 400 milliárd eurót.²⁶ A latin-amerikai és karibi országok (donor-jellegű) támogatói közül is az EU áll az élen.

Ki nevet a végén?

A biregionális stratégiai partnerség kimondása óta tíz év telt el. Akkoriban, 1999-ben, a latin-amerikai és karibi államok nagyon bizakodtak, mára azonban észlelhetők a kiábrándultság jelei. A szubkontinensen az Európai Unió minta, egy sokak által irigyelt eszménykép, amelytől talán még többen csodát vártak: szociális kohézió kialakítását, a szegénység és a korrupció visszaszorítását, gazdasági fellendülést és demokratizálást. Az eredmények hiányát az uniós támogatás elégtelenségével, az Unió Európába fordulásával – lásd bővítés –magyarázzák a szubkontinensen, s akadnak, akik a kereskedelmi kapcsolatok jelenlegi formáit is hibáztatják, mondván azok az Uniót favorizálják. Ilyen vélemények még Mexikóban is hallhatók, bár az ország kiváltságos helyzetet élvez az Európai Unió és Latin-Amerika kapcsolatrendszerében. Jan Döhler és Gustavo Castro Soto mexikói kutatók²⁷ például úgy vélik, a szabadkereskedelmi egyezményrel csak az Unió nyert, Mexikónak pedig kifejezetten káros, mivel „az EU-Mexikó szabadkereskedelmi megállapodás csak tovább fogja mélyíteni az országban levő gazdasági, szociális, kulturális és környezeti egyenlőtlenségeket, amelyeket már így is kiélezett a NAFTA”.²⁸

Mexikó, és általánosságban Latin-Amerika megoldást szeretne. A 2004-es EU-LAKT csúcson a latin-amerikai elvárások aránylag szerények voltak. Hermann Aschentrupp, a mexikói külügyminisztérium munkatársa és az Európai Unió Tanulmányok Mexikói Szervezetének (Asociación Mexicana de Estudios sobre la Unión Europea) alelnöke például úgy nyilatkozott, hogy a guadalajarai tanácskozáson a cél Latin-Amerikát újra az európai érdeklődés radarjának hatósugarába helyezni.²⁹ Azóta, s az Unió eddigi legnagyobb bővítése óta, hat év telt el. A latin-amerikai türelem fogyatkozik, s nem kevesen a 2010-es évtől várnak

²⁵ Más becslések szerint 189,4 milliárd euro.

²⁶ Balla: i. m. és European Commission: *Bilateral Trade Relations, Latin America and the Caribbean*.

²⁷ Centro de Investigaciones Económicas y Políticas de Acción Comunitaria (CIEPAC), San Cristóbal, Chiapas, Mexikó.

²⁸ Jan Döhler – Gustavo Castro Soto: „México y la Unión Europea”. Otros Mundos A.C., de Chiapas, mexikói (chiapasi) civil szervezet.

<http://www.otrosmundoschiapas.org/analisis/MEXIUNEU.pdf>, internetről letöltve 2009. szeptember 22-én.

²⁹ Ariadna García: „Busca AL regresar al 'radar' europeo”. *Reforma*, Mexikó, 2004. május. 27. <http://www.reforma.com>.

eredményt. 2010 Mexikó és több más latin-amerikai ország függetlenségi harcának bicentenáriuma, a mexikói forradalom kitörésének 100. évfordulója. Megemlékezések, kulturális események, ünnepségek kerülnek majd megrendezésre, s nyilvánvaló, hogy a világ egy kicsit jobban odafigyel majd a szubkontinensre, s különösen a kettős évfordulót ülő Mexikóra.

Nem lenne meglepő, ha a 2010-es spanyolországi EU-LAKT csúcson új közös nyilatkozat kerülne aláírásra az EU és Mexikó között, a kérdés viszont az, hogy a találkozó a szubkontinens egészének is tartogat-e valamit. Meglesz-e az ún. áttörés? A latin-amerikaiak általában bizakodóak, talán túlságosan is, bár reményeik elsősorban azon az egyébként valós felismerésen alapulnak, hogy az Unióban eddig is az ibér országok voltak a Latin-Amerika politika motorjai. Spanyolország, sőt önmagában az Unió sem tudja azonban orvosolni a szubkontinens alapvető gondjait, ebben Latin-Amerikának aktív szerepet kell vállalnia. Az Unió 2005-ös kommunikéje hangsúlyozza is, hogy a célok megvalósításához nélkülözhetetlen a folyamatos elkötelezettség, a kitartás és a küzdeni akarás *mindkét* fél részéről.³⁰ Segíts magadon, s az Unió is megsegít, mondhatnánk. Összességében valószínűsíthető, hogy a 2010-es találkozóról a latin-amerikai államok csalódottan fognak távozni. Nem kell feltétlenül nyílt szakításra gondolni, hiszen nem érdemes a térség legfontosabb tőkebefektetőjével és segélyezőjével összeveszni. Gazdasági és kereskedelmi téren azonban valószínű, hogy Latin-Amerika másfelé fordul. Ha a szubkontinens lenne a menyasszony, akkor a kiábrándult hölgy az Unió után bizonyosan más kérő után nézne, s vélhetőleg hamar meg is találná az újabb jelöltet, Ázsiát.³¹ Ázsia nem idegen Latin-Amerikának. A szubkontinenst, főleg csendes-óceáni kijáráttal rendelkező országait régóta fűzik történelmi, kulturális és gazdasági szálak Ázsiához. Ezekben az országokban, eltérő mértékben bár, szintén volt ázsiai bevándorlás, s jelenleg is rendelkeznek ázsiai közösségekkel. A Mexikói Központi Nemzeti Levéltár (AGN), amely az 1926-os migrációs törvény által létrehozott regisztrációs rendszer kártyáit őrzi 1950-ig, így összesen mintegy 164.000 egyéni, a származási országok alapján csoportosított regiszterrel rendelkezik, ezek 16%-át, azaz több mint 26.000 bevándorlót tart számon ázsiai eredetűként. Többségük kínai.³² 1900 óta a kínaiak minden népszámlálási összesítésben szerepelnek, s a kínai közösség Mexikó legnépesebb külföldi kolóniái közé tartozik.

Mind Ázsia, mind Latin-Amerika feltörekvő régiók. A világpiacon vetélytársak lehetnek, ugyanakkor jobban is megérthetik egymást, mint egy úgymond fejlett a harmadik

³⁰ European Commission (szerk.): *Stronger Partnership between the European Union and Latin America*. 6. o.

³¹ Henry Kissinger elképzelésének analógiájára (USA menyasszony és kínai illetve szovjet kérők).

világbeli. Ráadásul az Ázsiával való kokettálás arra is jó, hogy nagyobb felajánlásokra, a latin-amerikai országoknak kedvezőbb feltételek kialakítására serkentse az Uniót. 2008 májusában például José Manuel Durão Barroso, az Európai Bizottság elnöke, hivatalos mexikói látogatást tett, s kétoldalú, EU-Mexikó stratégiai partnerséget javasolt, ami októbertől életbe is lépett. Az Uniónak érdemes sietnie, ha nem akar kiszorulni a mexikói piacról, hiszen az ázsiai országok jelenléte ott már most is tekintélyes. A 2008-as statisztikák azt mutatják, hogy Mexikó három legfontosabb importőre közül kettő ázsiai ország. Kína a mexikói import 7,1, Dél-Korea pedig 5,2%-át adta.³³

Ki nevet a végén? Jelenleg úgy tűnik, az Unió nem. Mexikó talán. Ázsia, s legfőképpen Kína, azonban már most is mosolyoghat.

---

³² María Elena Ota Mishima (szerk.): *Destino México. Un estudio de las migraciones asiáticas a México, siglos XIX y XX*. El Colegio de México, 1997. 14. o. alapján.

³³ Central Intelligence Agency: The World Factbook, Mexico.

<http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mx.html>, internetről letöltve: 2009. szeptember 23-án.